

Et liv som ordblind med læse- og skriveteknologi

Interview med Jesper Sehested, ordblind, forfatter og foredragsholder

KATJA SØRENSEN VILIEN, LEKTOR PÅ
KØBENHAVNS PROFESSIONSHØJSKOLE

I denne artikel møder vi Jesper Sehested, som fortæller om valg og fravalg af læse- og skriveteknologi gennem skole, uddannelse og voksenliv. Nationalt Videncenter for Læsning mødte Jesper med nysgerrighed på hans erfaringer med teknologierne, men interviewet kom hurtigt til at handle om meget andet også. Alt det, der afgør, om teknologierne overhovedet tages i brug, og om de er en støtte eller en udfordring for den enkelte person. I artiklen følger vi Jespers liv kronologisk, hvorefter nogle gode råd til lærere skitseres, og afslutningsvist fremhæves nogle af Jespers øjenåbnende perspektiver på teknologi og ordblindhed.

Jeg har sat Jesper Sehested stævne på en café i København, og allerede inden vi er dumpet ned i den bløde sofa med kaffe og grøn te, er vi dybt engagerede i samtale om alt fra eget selvbillede til læsning på skærm. Jesper er en mand, man har lyst til at snakke med. Han flyder over med idéer, holdninger, viden og et rigt billedsprog. Jeg finder mine spørgsmål frem og indleder en samtale om hans erfaringer med læse- og skriveteknologi som ordblind, men Jesper forklarer mig meget hurtigt, at det ikke først og fremmest handler om selve teknologien. Det handler om adfærd og følelser. Han illustrerer dette med fitnessmetaforen.

Fitnessmetaforen

Jesper arbejder med unge ordblind, og på hans hjemmeside¹ kan man finde omfattende information om læse- og skriveteknologi. Men det er faktisk ikke det vigtigste.

”Du kan få en introduktion til maskinerne, og hvad de kan bruges til. Men det afgør ikke, om du får brugt dem”.

Du kan ikke bare gå ud og lære folk om hjælpemidler. Det betyder ikke, at de får det brugt. Jeg plejer at sammenligne det med et fitnesscenter. Du kan få en introduktion til maskinerne, og hvad de kan bruges til. Men det afgør ikke, om du får brugt dem. Det handler om at finde et motiverende argument for at få brugt dem. Derfor er det adfærden og følelserne omkring ordblindhed, som jeg synes, er spændende. For nogle betyder læse- og skriveteknologi, at de kan gøre nogle ting hurtigere. For mig handler det om selvstændiggørelse. Hjælpemidlerne betød, at jeg ikke længere behøvede at skrive til dén og dén for at få noget rettet.

Jesper er selv et eksempel på en ordblind, der fik introduceret 'maskinerne' tidligt, men først begyndte at dyrke læse- og skriveteknologiens fitness som 28-årig.

Jespers fravalg af læse- og skriveteknologi i skolen

Jesper fik udleveret læse- og skriveteknologi i 6. klasse, men han brugte det ikke. Der var to årsager til at droppe teknologierne: funktioner, der ikke var tilpasset Jespers umiddelbare behov, men også følelsen af at være anderledes i klassen. ”Det var tilbage i 90’erne, og jeg var den eneste, der havde en bærbar computer i klassen.” Især én oplevelse blev skelsættende for Jesper.

Der var en elev i min parallelklasse, der spurgte, hvorfor jeg havde en bærbar. Det kunne jeg ikke umiddelbart forklare. Jeg skulle jo skrive på den, men det var ikke forklaring nok. Det kunne han ikke forstå, så han fandt en saks og tyrede den gennem lokalet, og heldigvis så ramte den væggen bag mig i stedet for mig. Dagen efter lod jeg den bærbare blive hjemme. Jeg følte mig allerede akavet, når jeg skulle tage den frem og tænde den, og nu fik jeg også kastet en saks efter mig.

Følelsen af ikke at passe ind i skolens læringsmiljø møder Jesper stadig i dag. ”Selvom flere sidder med bærbar i dag, så er det de samme følelser, som jeg hører unge ordblinde beskrive.” I dag kan man fx nemt bruge sin telefon til at indtale et enkelt ord, man lige står og mangler. Men ofte må mobiltelefoner ikke være fremme i undervisningen. ”Lærere glemmer det nok af og til, men nogle gange er det bitte små ting, der skal til for at hjælpe ordblinde eller andre med læse- eller stavevanskeligheder”.

”Lærere glemmer det nok af og til, men nogle gange er det bitte små ting, der skal til for at hjælpe ordblinde”.

Jespers fravalg af læse- og skriveteknologi i skoletiden handlede ikke kun om følelsen af at være akavet og anderledes, det handlede også om, at de voksne ikke var i dialog med Jesper om valg og brug af teknologien. Lærerne vejledte Jesper i at bruge ordforslag, men det viste sig slet ikke at fungere for ham.

Det lyder måske mærkeligt, men mine øjne flakker rigtig meget. Jeg sidder fx og lægger mærke til, at nu kommer der en hvid bil derude på gaden, mens jeg snakker med dig. Så hvis jeg sidder og skriver, og der så kommer en kasse med ord op ude i siden af skærmen, så er det enormt forstyrrende. Så for mig, så var det ikke det, der skulle til.

For Jesper repræsenterede ordforslagene en yderligere udfordring: at skrive lange og specielle ord. Jesper mener selv, at det, han havde brug for, var at øve sig på at skrive korte og enkle ord. Ordforslagene blev for overvældende og var medvirkende til, at han lod den bærbare blive hjemme i sin skoletid.

Fravalget af læse- og skriveteknologi i folkeskolen betød, at Jesper udviklede en bred palet af undvigestrategier i forhold til at læse og skrive. Det kunne til tider være ganske besværligt. Han undgik at skrive ordet *sød*, det kunne forveksles med *sæd*. Han ventede med at gå på toilettet, når han var i tvivl, om han nu fik læst rigtigt på skiltet på døren. Jesper beskriver sig selv som en helt anden dreng dengang, en meget usikker dreng. Jespers lærere rådede ham til at tage en kreativ uddannelse. ”Men hvad ville det sige at være kreativ? Jeg kunne ikke tegne.” Jesper fulgte de velmente råd og startede på en uddannelse som mediegrafiker. Men han fandt hurtigt ud af, at han havde helt andre interesser og styrker, som han siden har forfulgt. I dag har Jesper flere uddannelser bag sig inden for økonomi og strategisk ledelse. Under uddannelserne brugte Jesper stadig ikke læse- og skriveteknologi, men der var den afgørende forskel, at han havde accepteret sin ordblindhed. På den baggrund kunne Jesper række ud, og det betød, at han kunne gennemføre sine uddannelser med andre menneskers hjælp. Han kalder det selv ’menneskelige hjælpemidler’.

Tilvalg af læse- og skriveteknologi som voksen

For fem år siden besluttede Jesper sig for at begynde at bruge læse- og skriveteknologi. I dag har han fundet ud af, hvilke teknologiske funktioner der styrker hans skriftsprog. Det er stadig ikke ordforslag, der fungerer for Jesper. Oplæsning spiller derimod en central rolle. Det er blevet en vane at tænde for højtaleren, når han sætter sig til at arbejde ved

computeren. Den vigtigste funktion for Jesper er oplæsning af egne tekster. ”I dag kan jeg rette 80 % af fejlene i mine egne tekster, og nu er det bare en vanesag for mig.” Jesper fortryder, at han ikke har brugt læse- og skriveteknologi i skolen, fordi teknologien selvstændiggør ikke bare Jesper i det daglige, men anvendelsen af teknologierne udvikler også hans skrivning, bl.a. hans stavning.

Teknologien selvstændiggør ikke bare Jesper i det daglige, men anvendelsen af teknologierne udvikler også hans skrivning.

Da jeg startede med at bruge læse- og skriveteknologi, kunne jeg gætte forkert fem-seks gange, når jeg skulle stave til endelser. Altså, jeg lærer stammen af et ord, så førhen brugte jeg slet ikke endelser på ord, når jeg skrev. Nu gætter jeg typisk rigtigt første eller anden gang.

Kortere tekster læser Jesper selv, mens han vælger at få læst længere tekster op (helst som lydbog), samtidig med at han følger med i den trykte udgave. På den måde lærer han nye ord, når han læser, og han kan strege over i teksten løbende og på den måde huske og genkalde sig steder i teksten, som han får brug for at vende tilbage til senere. Jesper kalder det en ’visuel trigger’ at koble billedet af siden i bogen til hukommelsen af bestemte pointer. Samme strategi har han brugt under forelæsninger i stedet for at tage notater. Jesper printede underviserens PowerPoint-præsentation ud og læste med under gennemgangen i stedet for at notere. På den måde kan han huske stoffet uden at skulle tage notater.

Brugen af læse- og skriveteknologi betyder, at Jesper i dag er mere selvstændig. Han er ikke længere afhængig af, at andre hjælper ham med at læse og skrive.

For andre kan det være vigtigt, at man kan gøre ting hurtigere med brug af læse- og skriveteknologi, men for mig betyder det, at jeg er mere selvstændig. Det handler om at finde et argument for at integrere teknologierne i din hverdag.

Jesper understreger, at valget af programmer og funktioner er helt afhængigt af den enkelte ordblindes behov og omverden. Derfor kan man ikke konkludere, at oplæsningsfunktionen generelt er at foretrække frem for ordforslag på baggrund af Jespers erfaringer.

Jespers bedste råd til læreren

Jeg spørger efter Jespers bedste råd til lærere med ordblinde elever i klassen.

Det vil helt sikkert være at sætte sig ned og virkelig undersøge, hvad den enkelte elevs specifikke behov er. Hvad skal eleven bruge det til? Skal han bruge en cykel eller en Ferrari? Cyklen, det er måske telefonen, hvor han fx lige kan stave til et enkelt ord. Ferrarien, det er måske computeren, hvor han skal lære oplæsning, ordforslag osv. Og hvilken slags telefon har resten af familien? Hvis de har Android, så skal det være en Android, for hvis du ikke kan få hjælp til den, så kan det være ligegyldigt. Man må tænke mange perspektiver ind i det, og man bliver nødt til at spørge eleven: Hvad er det, du har brug for? Hvad er du vant til at bruge? Hvordan arbejder du? Osv. Det duer ikke med en pakkelsning.

Behovene er heller ikke de samme i alle fag.

I matematik har du fx brug for lige at tage et billede af spørgsmålet og få det læst op. Mens i dansk skal du måske have læst en hel tekst op, måske skal du ind på Nota, for her er det typisk længere tekster. Men det er lige så vigtigt i matematik, for hvis du ikke forstår spørgsmålet, så regner du meget hurtigt forkert.

Sidst men ikke mindst fremhæver Jesper, at først og fremmest skal eleven acceptere sin ordblindhed. ”Så skal det andet nok komme. Hvis man smider hjælpemidlerne ned over eleverne først, så ender de med at få samme oplevelse som mig, og det ønsker jeg ikke for nogen.”

”Ordblinde er jo også normalfordelte”

Jeg spørger Jesper, hvad man bør udvikle inden for læse- og skriveteknologi. Hvad ville være den smarteste teknologi, man kunne opfinde eller forfi-

ne? Der findes allerede mange avancerede teknologier, som kan kompensere for læsning, skrivning, oversættelse m.v. Jesper fortæller mig, at der endog findes en brille for blinde, der kan læse skilte og tekst omkring dig. Men han husker mig på, at ordblinde også er normalfordelte.

Der er måske stærkt ordblinde, som kan have gavn af sådan en brille. Men vi skal huske på, at der også er rigtig mange, der ikke har brug for de her ting. Det er hele synet på ordblindhed og at bruge hjælpemidler, der er vigtigt. Det er ikke teknologierne, der er problemet i dag. Det er jo det, der er inden i os, behovsafdækkelsen, og så træning i at bruge de relevante teknologier.

Det handler også om at prioritere sin tid og opmærksomhed i forhold til brugen af læse- og skriveteknologi. ”Der er mange ting, som vi slet ikke har taget højde for i forhold til teknologierne. It kan skaleres, men mennesket kan ikke skaleres. Mennesket skal have ressursen til at tage teknologierne til sig, ellers hjælper de os ikke.” Jesper havde ikke ressourser til at tage ordforslagene til sig som en hjælp i skolen. Det var ikke teknologien, der fejlede, men valget af den i forhold til lige netop Jespers behov i skolen.

Jesper har taget stilling til sin omgang med teknologi og håndtering af ordblindheden.

”Men helt ærligt, så vil jeg hellere sætte mig ned og meditere i tolv minutter om dagen”.

Man må spørge sig selv: Hvad er vigtigst i livet? Jeg blev engang spurgt, om jeg ville bruge 12 minutter om dagen på et kursus. Så kunne jeg blive 5 % bedre til at læse. Nu læser jeg 150 ord i minuttet. Det vil sige, at jeg så kunne læse 157 ord i minuttet i stedet. Men helt ærligt, så vil jeg hellere sætte mig ned og meditere i tolv minutter om dagen. Tænk på, hvad jeg ville kunne få ud af det.

Noter

- 1 <https://etlivsomordblind.dk/> Lokaliseret d. 9. juli 2019.